

Kapitola 9

Státy Východního partnerství v české zahraniční politice

Lucia Najšlová

Rok 2014 byl pro diskusi o české východní politice mimořádně dynamický. Oproti roku 2013 se region těšil výrazně větší pozornosti politických stran, médií i veřejnosti. Nárůst pozornosti byl způsoben pokračujícím konfliktem na Ukrajině a událostmi na Ukrajině zastínily vývoj v jiných zemích východní Evropy. Rostoucí pozornost je možno připsat nejen vývoji samotnému, ale zejména obavám o jeho dopad na českou ekonomiku. Energie věnovaná východu však nesměřovala jenom ke konstruktivní diskusi zaměřené na zkvalitnění politiky – dění na Ukrajině se stalo předmětem vnitropolitického boje. Východní politice dominovaly spory mezi Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Hradem a spory v rámci vlády o sankce EU uplatněné na představitel a firmy z Ruské federace (RF).

Vláda, která zasedla do úřadu začátkem roku, zahájila svoje působení diskusi o přehodnocení celkových východisek zahraniční politiky. Za ambici stavět se aktivněji k členství ČR v Evropské unii sklidila potlesk v zásadě na všech stranách vyjma konzervativních kruhů, další návrhy byly vnímány kontroverzněji a značná část politické a expertní diskuse se soustředila právě na obecné směřování zahraniční politiky.

Pokud jde o východní politiku, vláda nepřišla se zásadně novými návrhy. Čeští politici východní Evropu zanedbávali dlouhodobě, k markantnímu posunu (vyjma rétoriku) nedošlo ani v uplynulém roce a systematictější zájem o region projevovalo hlavně několik diplomatů, akademiků a aktivistů. Česká republika nadále poskytovala rozvojovou a humanitární pomoc a česká veřejnost projevila s Ukrajinou verbální i spontánní materiální solidaritu. Průzkumy veřejného mínění však ukazují, že nemalá část veřejnosti má problém vytvořit si na dění ve východní Evropě jasný názor a není přesvědčena o tom, že ČR by se v řešení konfliktu měla angažovat. Když pomineme „využívání“ Východu ve vnitropolitických hrách, nebyl zajímavým tématem systematického politického angažování.

Tato kapitola nemapuje podrobně všechny diplomatické události ve spolupráci se zeměmi Východního partnerství, ale soustřeďuje se na dvě související tematické roviny. První je konflikt mezi podporou české ekonomiky a zahraničního obchodu

a politickými prioritami v zahraniční politice, druhou je vnitropolitický boj o zahraničněpolitická témata. Jelikož východoevropské agendě české i evropské zahraniční politiky dominovala Ukrajina, patří jí dominantní místo i v předkládané kapitole.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V lednu 2014 se ujala úřadu nová vláda, která už před nástupem avizovala několik zásadních změn v zahraniční politice.¹ K těm měl patřit důraz nejen na politická, ale i na sociální a environmentální práva, vyváženější pohled na roli Západu ve světě a hlavně aktivnější zapojení do tvorby evropské politiky.² I když východní Evropa a zvláště Ukrajina patřily k dominantním tématům zahraničněpolitické diskuse v uplynulém roce, k významnějším změnám v přístupu ČR oproti roku 2013 nedošlo. Stoupající politizaci a polarizaci diskuse o Ukrajině tak je možno přisoudit hlavně rostoucím podnětům z vnějšího prostředí.

Zahraněpolitické jednání České republiky lze v souladu s rámcem vytýčeným v první kapitole této publikace kategorizovat jako reaktivní.³ Někteří aktéři projevovali aktivní odpor (viz níže debata o sankcích), celkově však můžeme jednání ČR vnímat jako adaptaci na vnější politiku. Na evropské úrovni lze mluvit o spoluvytváření politiky – koneckonců ČR má hlasovací právo a zúčastňovala se všech jednání institucí EU. Nicméně ČR nepřicházela s vlastními většími návrhy evropské politiky k regionu a svou vlastní transformační zkušenost zužitkovala jen v omezené formě. Je samozřejmě otázkou, do jaké míry je při užívaném systému jednání a při politické váze země možné, aby přicházela se zásadními inovacemi.⁴ Na bilaterální rovině došlo k mnoha aktivním krokům ze strany státních institucí a občanské společnosti, avšak vzhledem k závažnosti ukrajinské krize je lze těžko považovat za dostatečné.

I vzhledem k dynamickému vývoji byla v roce 2014 Ukrajina daleko častějším předmětem politického souboje a veřejné diskuse než v roce 2013. Na jedné straně se česká veřejnost měla možnost blíže seznámit s děním v zemi, ze které pochází její největší menšina, na straně druhé však nelze říci, že by všechny politické souboje byly motivovány snahou nabídnout co nejlepší řešení krize. Ukrajina se ocitla v zajetí domácí politiky – dobrým příkladem je spor o přesídlování volyňských Čechů. V souvislosti s nárůstem agendy související s východní Evropou došlo i k vícero případům meziinstitucionální polarizace, přičemž nejzásadnější byly spory mezi MZV a Hradem. Za zásadní je možno považovat i meziresortní spory ohledně sankcí.

Na kvalitě diskuse a výsledné politiky se projeví i faktory, jež byly již zmiňovány v loňském vydání této analýzy. Jde zejména o nedobudované stranické struktury, které se věnují zahraniční politice, dosud relativně nízkou propojenost diplomatické, politické a akademické sféry.⁵

Ve srovnání s předchozí vládou klade ta nová citelně větší důraz na aktivní členství v Evropské unii. Podle Programového vyhlášení vlády je členství v EU „*klíčovým faktorem zahraničněpolitického uvažování ČR*“.⁶ Politika Unie k šestici východoevropských zemí, Východní partnerství, se přímo zmiňuje už v *Koaliční smlouvě*

mezi ČSSD, ANO a KDU-ČSL: „Mezi priority české zahraniční politiky řadíme aktivní účast v projektech, jako jsou visegrádská spolupráce a Východní partnerství.“⁷ V programovém prohlášení se vláda zavazuje k jeho „posílení“⁸, ale nespécifikuje blíže priority k jednotlivým zemím ani kontury dalšího rozvoje této politiky.

V programovém prohlášení se vláda zavázala „usilovat o koordinaci postojů a co nejšířší politickou shodu, spolupráci s prezidentem a Parlamentem ČR“.⁹ Tento závazek je pochopitelný vzhledem k historii mnohohlasnosti české zahraniční politiky. V průběhu roku 2014 se ho však celkem nepodařilo naplnit – a to jak z důvodu napětí mezi Hradem a vládou, neshod uvnitř koalice, ale i občasně chybějící podpory ministroví zahraničních věcí ve vlastní straně.¹⁰ Právě politika k ukrajinskému konfliktu byla případem, kde se spory projevovaly nejvýrazněji.

Návrhy ministra zahraničních věcí a jeho náměstka na komplexnější přístup k lidským právům v zahraniční politice rozpoutaly obsáhlou diskusi. Ambice zohlednit sociální a environmentální práva v zahraniční politice byla prezentována zároveň s výzvou na odklon od „havlovské“ zahraniční politiky, což pobouřilo část opozičních politiků, novinářů a intelektuálů, a z diskuse se stala soutěž o to, kdo má Václava Havla raději. Paradoxní ovšem bylo, že Havlem, který se svým sociálním a environmentálním cítěním netajil, se oháněli i akteři, kteří pro tyto (a ani další lidskoprávní) aspekty politiky nemají pochopení. V atmosféře nedůvěry a obav, že ČR bude mít menší apetit podporovat obránce občanských svobod v autoritářských zemích, se občas zapomínalo na to, že laxní vztah k lidským právům v jiných zemích je dlouhodobým problémem zahraniční politiky ČR. Připomeňme třeba vývoz zbraní do autoritářských zemí, kterému se v zásadě nebránily ani předešlé vlády, a také dlouhodobý spor o to, jestli je důležitější podpora českého exportu, nebo principiálnost s ohledem respektování lidských práv v jeho cílových zemích.¹¹

V roce 2014 dominovalo české zahraniční politice překopávání a vytváření několika koncepcí – zahraničněpolitické, transformační/lidskoprávní a koncepce působení v EU. Zároveň vláda hledala kompromis mezi tím, co chápala jako domácí zájem, a tím, co chápala jako návrat na evropské hřiště. Rok 2014 byl tedy bohatý na hledání nových cest a strategií, už méně na jejich implementaci.

V Evropské unii pozbyla Česká republika status outsidera. Snažení diplomatů našlo větší politickou podporu, ale o proaktivní roli země ve východní politice zatím těžko mluvit. Je zřejmé, že výzvy pro EU ve východním sousedství jsou natolik vážné, že je nevyřeší pouze ČR. Pro dosažení cílů Východního partnerství (a popř. i ambicióznějších cílů) je nezbytné odhodlání silnějších členských států Unie. Česká republika ale k tomuto „odhodlání velkých“ může přispět o mnoho víc než dosud, a to právě přehodnocením své vlastní zkušenosti s evropskou integrací. V roce 2014, i přes mnohé strategické plánování, nedošlo k podstatnější diskusi o možných dopadech asociačních smluv a zóny volného obchodu (DCFTA) na ekonomiku zemí východního sousedství. Neproběhla hlubší diskuse a podrobnější výzkum možných negativních sociálních dopadů ekonomické integrace Ukrajiny s EU. To souvisí i s faktem, že v ČR se teprve začíná šířejí diskutovat o dopadech členství v Unii (kupř. o skutečnosti, že členství v Unii nemělo zásadní dopad na kvalitu řady institucí nezbytných pro fungování demokracie, zvláště veřejných vzdělávacích systémů).

I v souvislosti s aktuálně probíhajícími jednáními o řeckém dluhu a dopadech úsporných opatření posledních let na ekonomiku Řecka (ale i dalších zemí Unie) se ukazuje, že pozornost věnovaná diskusi o principech a pravidlech, na kterých dnešní evropská integrace stojí, byla zatím nedostatečná. Řada ekonomů už poukázala na skutečnost, že v řecké krizi nejde jen o selhání řeckých institucí, ale zdroje problému a neschopnosti ho řešit je třeba hledat i v dalších členských zemích, v nedokončeném projektu evropské integrace a v principech, ze kterých vycházely dosavadní balíčky řešení soustřeďující se spíš na záchranu bank než řecké ekonomiky.¹² V konečném důsledku nejde jenom o krizi jedné členské země, ani pouze o krizi měnové unie, ale o krizi politické solidarity v Unii. Tato situace má pro vztahy s Ukrajinou hned několik významů. Na jedné straně jde o zapojení externích aktérů (zejména Evropská unie a Mezinárodní měnový fond) do reformního procesu na Ukrajině, na straně druhé o schopnost Unie být v této situaci dostatečnou oporou pro Ukrajinu. Zadluženost Ukrajiny roste, její ekonomika má opačný trend a schopnost platit dluhy a zároveň uskutečňovat reformy veřejného sektoru tak čelí další překážce.¹³

Diskuse o protikremelských sankcích patřila ke klíčovým tématům zahraničněpolitické debaty roku 2014. Vláda lavírovala mezi vlastními, často kakofonními představami a požadavky zaměstnavatelů, nestátních organizací a opozice. V březnu třeba vyzvali premiéra k unilaterálnímu zavedení sankcí proti Rusku tři bývalí ministři (Martin Bursík, Michael Kocáb, Luboš Dobrovský). Premiér takový postup odmítl se slovy: „*Pokud se v rámci Unie dohodneme na adekvátní reakci vůči tomu, co se dnes odehrává na Ukrajině, pak Česká republika bude součástí této společné reakce.*“¹⁴

Otázka vztahů s Ruskem ve světle války na Ukrajině se objevila i v diskusi o dostavbě elektrárny v Temelíně, o kterou se uchází i česko-ruské konsorcium MIR.1200. Ministři Martin Stropnický (ANO) a Jiří Dienstbier (ČSSD) se vyjádřili proti tomu, aby elektrárnu dostavovala firma s ruskou účastí.¹⁵ Premiér měl odlišný názor, jak uvádí ČTK, „*zásah vlády do tendru by byl podle Sobotky komplikovaný, protože firma ČEZ, vlastník temelínské elektrárny, není plně ovládána státem.*“¹⁶ Prezident Miloš Zeman zapojení Rosatomu do soutěže o dostavbu Temelína jasně podpořil.¹⁷ Toto stanovisko ostatně koresponduje s prezidentovým chápáním zahraniční politiky jako obchodní politiky: „*Já sám zastávám poněkud radikální názor, že by bylo zapotřebí vyměnit všechny velvyslance, kteří nemají ekonomické vzdělání, protože velvyslancem tady není od toho, aby psal sáhodlouhé zprávy, jak se hádají jednotlivé frakce v různých vládnoucích stranách, ale je tady od toho, aby právě vyhledával příslušná exportní teritoria a sortiment, komunikoval s místními podniky, a to oběma směry, tzn. i směrem pro zahraniční investory zejména v kapitálově vybavených zemích.*“¹⁸

Vláda se podle vlastních slov snažila nevybočit z „*hlavního proudu EU*“ a zároveň obhajovat – v dialogu s partnery EU – ekonomické zájmy ČR. Na zářijovém summitu Rady EU k sankcím ČR vznesla námitky ohledem škrtnutí se seznamu civilních obráběcích strojů.¹⁹ Ministři Jan Mládek a Marcel Chládek opakovaně poukazovali na snahu větších členských států EU prosadit svoje priority (šlo např. o případ francouzské vojenské lodě Místral). Pochybnosti o smysluplnosti sankcí vůči Rusku vyjádřil už začátkem března ministr financí a předseda koaličního hnutí ANO Andrej Babiš.²⁰ I když vláda restriktivní opatření nakonec podpořila, byť s výhradami, v srpnu

premiér Bohuslav Sobotka volal po revizi evropské strategie, protože sankce podle něj nepřinesly žádný výsledek.²¹ Vicepremiér a majitel jedné z největších firem v ČR Babiš byl nadále k efektivitě sankcí skeptický.²² V ČR proti sankcím vystoupilo i vícero představitelů podnikatelských subjektů – třeba ředitel Hamé uvedl, že „*ohrožují dobré jméno českých výrobků*“ a „*dělají trh nečitelným a nepředvídatelným*“.²³

Předseda koaliční KDU-ČSL Pavel Bělobrádek a ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (ČSSD) přitom opakovali, že ČR by měla podpořit zpřísnění sankcí. Poslanecký klub ČSSD se přikláněl spíš na stranu premiéra a požadoval zprávy o dopadu sankcí.²⁴

Výbor PS PČR pro evropské záležitosti přijal 4. září k tématu druhého kola sankcí dvě usnesení. V prvním vzal na vědomí informaci o pozici vlády k sankcím, zdůraznil nezbytnost diplomatického řešení při zachování svrchovanosti Ukrajiny a požádal premiéra, aby „*při nadcházejících jednáních o sankcích EU vůči Rusku postupoval v maximální shodě a jednotě s postojem většiny členských států EU*“.²⁵ Ve druhém usnesení „*odsoudil pokračující agresivní chování Ruska ve vztahu k Ukrajině*“ a vyzval vládu aby „*ve shodě se západními demokraciemi důsledně hájila bezpečnostní zájmy České republiky*“.²⁶

Opoziční ODS a TOP 09 požádaly v září po premiérových výrocích o svolání mimořádné schůze Poslanecké sněmovny.²⁷ Předmětem zájmu opozice nebyla ani tak budoucnost Ukrajiny, jako spíše bezpečnostní zájmy ČR. Na mimořádné schůzi pronesl předseda opoziční ODS Petr Fiala projev, ve kterém zpochybnil evropské ambice Ukrajiny a zdůraznil, že důležité jsou zájmy „Západu“: „*Ukrajina, kterou dobře znám, není žádným vzorem demokracie a za sebe říkám, že nápady, třeba ji rychleji přijmout do Evropské unie nebo do NATO, považuji za úplný nesmysl. [...] Pro mě – a mělo by to být tak i pro ostatní – není důležité ale, co se odehrává uvnitř Ruska a co se odehrává uvnitř Ukrajiny. [...] Rusko zde nepostupuje proti Ukrajině, ale postupuje proti mezinárodnímu řádu, jehož jsme součástí, a ohrožuje zájmy západních demokracií.*“²⁸

Předseda opoziční TOP 09 Karel Schwarzenberg v projevu na mimořádné schůzi zvolil jiný tón a zdůraznil, že nejednoznačná a pomalá reakce vlády způsobila ostudu země a zklamání Ukrajinců – „*v této kritické situaci, kdy bylo útočeno na evropskou mírumilovnou zemi otevřenou agresí, že jsme nenašli jasná, rozhodná slova od začátku a nebyli v čele těch, kteří se této agresii postavili*“.²⁹

K sankcím a vztahu s Ruskem se aktivně vyjadřovali i expremiér Petr Nečas a exprezident Václav Klaus, oba jejich smysl zpochybnili. V. Klaus do diskuse mj. přispěl i postesknutím si nad statusem Ruska jako oběti: „*Prezident Vladimir Putin je politik jako každý jiný, ničím se výrazně neodlišuje. Všichni se snaží prosadit své politické cíle. A ani on určitě nemůže být šťastný z toho, co se na Ukrajině děje, ani z toho, jak do toho bylo Rusko zavlečeno.*“³⁰

V diskusích o ukrajinském konfliktu/válce se ukázalo, na jak vratkých základech stojí deklarovaný zájem ČR podpořit země Východního partnerství. Spory o chápání dění na Ukrajině a jeho významu pro ČR neprobíhaly jenom uvnitř vlády (resorty zahraničních věcí a obchodu) a mezi vládou a opozicí, ale i mezi resortem diplomacie a hlavou státu. Prezident Zeman několikrát odsoudil sankce a naopak, anexi Krymu nepovažoval za zásadní věc: „*Chtěl bych s jistou dávkou politického cynismu říci, že*

*Krym je ztracen a že konec konců nikdy nepatřil Ukrajině, kromě doby, kdy jeho poněkud podivný vůdce Nikita Chruščov, tedy vůdce Sovětského svazu, věnoval Krym Ukrajině jako dar.*³¹

Ještě v prosinci 2014 prezident v rozhovoru pro první kanál ruské televize banalizoval zapojení Ruska do konfliktu na východní Ukrajině – „podle mě je nejdůležitější pochopit, že na Ukrajině probíhá regulérní občanská válka“.³² Stejně se vyjádřil v rozhovoru v září pro rádio Frekvence 1.³³ Prezident Zeman vytrvale a opakovaně zpochybňoval ruskou přítomnost na Ukrajině: „A já беру vážně prohlášení ministra zahraničí Lavrova, že tam žádní ruští vojáci nejsou. Úvahy o tom, že tam sice jsou, ale jsou na dovolené, mně připadají poněkud komické, protože v současné době je východní Ukrajina asi nejhorší místo na dovolenou.“³⁴

V rozhovoru pro německý deník *Bild* (stejně jako v rozhovoru pro první kanál RT) zdůraznil, že skutečným problémem je tzv. Islámský stát a v boji proti němu je třeba se spojit s Ruskem.³⁵ Stejný názor zopakoval i ve svém projevu na rhodského Dialogu civilizací, které založil blízký spolupracovník V. Putina Vladimir Jakunin a na kterém je prezident pravidelným hostem (v roce 2014 po osmé).³⁶ Vystupování prezidenta se promítlo i do jeho hodnocení veřejností – v průzkumu CVVM z ledna 2015 hodnotilo zahraniční vystupování M. Zemana negativně 62 % lidí (pohoršení ve srovnání s minulým rokem) a také výrazně negativnější hodnocení než v případě předchozího prezidenta V. Klause.³⁷

Výroky českého prezidenta vyvolaly značný mezinárodní ohlas a resort diplomacie měl nemálo práce s vysvětlováním, že nejde o oficiální linii české politiky. Vzhledem ke kakofonii členů vlády bylo občas problematické zjistit, co přesně je oficiální linií. Občasné výroky prezidenta, ve kterých vyjádřil podporu a sounáležitost s EU a NATO, téměř upadly do zapomnění: „Ale něco zcela jiného je riziko rozpoutání řetězové reakce invazí na východní Ukrajinu, která může pokračovat obsazováním dalších částí Ukrajiny, např. včetně Oděsy, která může pokračovat obsazováním Podněstří, případně Moldávie a která tak vytvoří řetězovou reakci. [...] Jsem proti blokádam, jsem proti sankcím. [...] Jsem ale pro účinné a velmi razantní, v mnoha případech i preventivní akce, protože prevence je vždy levnější než následné hašení požáru. Proto věřím, že EU, ale i NATO najdou v této těžké chvíli odvahu k tomu, čemu se někdy říká ‚deterrence‘.“³⁸

V atmosféře vysoké politizace a polarizace často region východní Evropy ustupoval do pozadí, a v centru zájmu se ocitaly hlavně bezprostřední dopady na českou ekonomiku.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

V roce 2014 uplynulo pět let od zahájení iniciativy Východní partnerství, která měla ambici posílit vazby Evropské unie na šest států východní Evropy. Toto výročí si Praha připomenula summitem, na nějž přicestovali čtyři východoevropští prezidenti, Ukrajinu reprezentoval ministr zahraničních věcí a Bělorusko bylo bez zástupce. Vý-

chodní partnerství (VP) nabízí šesti postsovětským zemím – Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina – přístup k know-how, rozvojovému financování a trhům Evropské unie. K jeho největším slabinám i po pěti letech patří skutečnost, že východoevropským zemím nenabízí ani vzdálenou perspektivu členství. Unie se tedy prozatím vzdává nástroje, který podstatně urychlil reformní procesy v zemích střední Evropy, jež se členy staly v roce 2004. Další slabou stránkou je skutečnost, že lídři Unie nenašli způsob, jak východním partnerům pomoci najít rovnováhu ve vztazích s Uníí a s Ruskem, které zůstává jejich významným obchodním partnerem. Zvláště znepokojivý je fakt, že členské státy neuložily dostatek politické váhy, aby podpořily rokování, jež s východními zeměmi vedla Evropská komise.³⁹ V konečném důsledku tak šlo víc o technický než politický dialog.⁴⁰ Zásadním externím faktorem limitujícím úspěch Východního partnerství je politika RF. Ruská federace v posledních letech podnikla několik kroků k destabilizaci a podněcování konfliktů ve východním sousedství a ignorovala i existující nabídky na společný dialog. Z pohledu východoevropských zemí majících zájem o hlubší integraci s Uníí je největším problémem ruské „veto“ jejich volby.

Evropské i české politice v uplynulém roce jednoznačně dominovala Ukrajina. Na Ukrajině se od posledních týdnů roku 2013 vyostřovaly střety mezi ozbrojenými složkami a oponenty vlády, která na summitu ve Vilniusu odmítla podepsat asociční smlouvu s EU, a vyžádaly si oběti na straně demonstrantů. Ministři zahraničních věcí Polska, Francie a Německa pomohli zprostředkovat dohodu o příměří mezi vládou a opozicí, jež vstoupila v platnost 21. 2. 2014.⁴¹ Ukrajinský parlament odhlasoval 22. února ukončení mandátu prezidenta Viktora Janukovyče a vyhlášení předčasných voleb. Janukovyč následně opustil Ukrajinu. Je sporné, do jaké míry bylo odstavení Janukovyče od moci v souladu s ukrajinskou ústavou. Evropská unie (včetně ČR) se přiklonila k výkladu opozice, dle kterého převážila suverenita ukrajinského lidu.⁴²

V březnu proběhlo na Krymu sporné referendum. Ještě před jeho konáním vyhlásil předseda OBSE Didier Burkhalter, že referendum nemůže být platné, protože nemá ukotvení v ukrajinské ústavě a mezinárodním právu.⁴³ Valné shromáždění OSN přijalo rezoluci vyzývající státy, aby neuznaly změnu statutu Krymu.⁴⁴ Ruská federace uznala „*vyjádření vůle krymského lidu*“ a začala ho považovat za svou součást. Rusko zároveň pokračovalo v destabilizaci východních částí Ukrajiny – už 1. 3. 2014 ruský parlament schválil nasazení ozbrojených složek na Ukrajině.⁴⁵ Rusko argumentovalo právem na sebeurčení a porušováním práv ruské menšiny. Před hlasováním a následnou anexí se však RF nesnažila řešit požadavky ruské menšiny prostřednictvím stávajících mezinárodních institucí. Česká diplomacie opakovaně zdůrazňovala, že neuznává nový statut Krymu ani další vměšování se Ruska do ukrajinské politiky.

Paralelně se začínající válkou na východě pokračovala kyjevská vláda ve snaze stabilizovat politické instituce. V květnových předčasných prezidentských volbách zvítězil Petro Porošenko už v prvním kole, se ziskem 54,7 % odevzdaných hlasů při volební účasti 59,88 %.⁴⁶ Porošenko získal podporu napříč zemí, včetně těch částí Doněcka a Luhanska, kde volby proběhly.⁴⁷ Pod volební neúčast na východní Ukrajině se nepodepsala jen bezpečnostní situace, ale i problematická legitimita ukrajinské vlády.⁴⁸

V průběhu roku přistoupila Evropská unie v reakci na kroky Ruska k několika sankčním opatřením. Ty zahrnovaly zastavení dialogu o nové smlouvě EU–Rusko, zmražení účtů a zákazy vstupu do EU pro vybrané představitele RF a Ukrajiny, omezení obchodu a též symbolické vykázání Ruska z G8 a přesunutí plánovaného summitu v Soči do Bruselu.⁴⁹ V ČR vyvolaly sankce bouřlivou debatu.

V květnu 2014 byla podepsána smlouva o Euroasijské hospodářské unii, její zakládajícími členy jsou Rusko, Kazachstán a Bělorusko, později se přidala Arménie. I když mezi „*skutečnou, imaginární a pravděpodobnou*“⁵⁰ Euroasijskou unií existuje několik zásadních rozdílů, což nabízí otázku, na kterou z nich vlastně reagovat, integrační procesy podporované Moskvou a jejich atraktivita pro část místních elit a populace byly evropskými elitami doposud podceňovány.⁵¹

V červnu podepsaly Gruzie a Moldavsko asociační smlouvy s Evropskou unií, jejichž součástí je i oblast volného obchodu (DCFTA), a Ukrajina podepsala politickou část smlouvy (obchodní část, DCFTA byla podepsána už v březnu). Předsedové Evropské Rady a Evropské komise vyjádřili přesvědčení, že asociační smlouvy podpoří reformy a „vlastní ambice“ východních zemí, o perspektivě plného členství nepadla ani zmínka.⁵² Asociační smlouvy na podzim ratifikoval Evropský parlament – v září smlouvu s Ukrajinou, v listopadu s Moldavskem a v prosinci smlouvu s Gruzii.⁵³ Dalším krokem v procesu bude postupná ratifikace v členských státech Unie.

Ukrajina byla klíčovým tématem na zářijovém summitu NATO ve Walesu. V závěrečné deklaraci ze summitu členské státy jednoznačně označily Rusko za agresora na Ukrajině a odsoudily kroky Ruska v případě dalších zemí – Gruzie a Moldavska.⁵⁴ Aliance rovněž potvrdila pokračování politiky „otevřených dveří“ a závěry bukuřtšského summitu, který se shodl, že Gruzie se stane členem NATO. Členské státy opakovaně vyhlásily, že strategický dialog s Ruskem je v nejvyšším zájmu Aliance, vyjádřily však znepokojení nad porušováním mezinárodního práva a destabilizací euroatlantického prostoru ze strany RF.

V září byly v Minsku podepsány dohody o příměří v ukrajinském konfliktu, které však nebyly v praxi implementovány.⁵⁵ Říjnové parlamentní volby na Ukrajině tak proběhly v napjaté atmosféře, přičemž v Doněcku, Luhansku a na Krymu se nekonaly vůbec. Volební účast (52,4 %) byla nižší než při květnových prezidentských volbách.⁵⁶ Strany, které zvítězily, se zavázaly k reformám, které by Ukrajinu měli přiblížit k EU.

Cílem této kapitoly není poskytnout komplexní přehled dění v regionu, pro kontext analýzy české politiky však považují za nutné aspoň částečně nastínit výzvy, kterým občanské společnosti východní Evropy čelí. Evropská i česká politická elita ve své rétorice zdůrazňuje, že v regionu očekává reformy. Index svobody tisku (Tabulka 1) ale ukazuje, že ve většině zemí reformy pravděpodobně nebudou výsledkem svobodné společenské diskuse. Všechny země regionu čelí omezením svobody tisku. Nejproblematictější zemí v tomto směru je Ázerbájdžán, kterému se povedlo téměř zcela potlačit disent uvězněním a zastrašováním kritiků, ekonomickým tlakem na média a zatím úspěšným lobbingem u evropských politiků.⁵⁷

Tabulka 1:
Index svobody tisku organizace Reporters without borders
(Celkový počet zemí: 180, v roce 2013: 177)⁵⁸

Země	2013	2014	2015
Arménie	74	78	78
Ázerbájdžán	156	160	162
Bělorusko	157	157	157
Gruzie	100	84	69
Moldavsko	55	56	72
Ukrajina	126	127	129

Dalším „nepříznivým“ předpokladem svobodné veřejné diskuse a přitěžující podmínkou hledání demokratického konsenzu jsou příjmové a majetkové nerovnosti. Od skončení studené války se ve východoevropských zemích rozvinuly různé formy oligarchického a autokratického kapitalismu,⁵⁹ který se částečně snaží odvozovat legitimitu od ekonomické modernizace a přerozdělování příjmů. To se mu ovšem daří jen do jisté míry, tedy pokud opomineme zručné přerozdělování uvnitř ekonomické a politické elity.

Právě z těchto důvodů je důležité, aby země Východního partnerství získaly při své transformaci větší zájem a podporu nejen „silných“ členských států Unie, ale i zemí jako je ČR, které mají svou nedávnou transformaci a integraci do EU v živé paměti.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTERŮ

Spory mezi aktéry české zahraniční politiky byly nastíněny už podkapitole o politickém a konceptuálním zázemí. V této části se zaměřím na vybrané výstupy české politiky k východní Evropě.

Jak už bylo zmíněno v části o politickém a konceptuálním zázemí této kapitoly, v bilaterální dimenzi vztahu ČR a zemí Východního partnerství dominovala teritoriálně Ukrajina, tematicky prosazování českých obchodních zájmů. Z hlediska jednotlivých aktérů a jejich vzájemných vztahů, dominantní v uplynulém roce byly spory mezi MZV a prezidentem a mezi resortní diskuse o protiputinovských sankcích a jejich dopadu na českou ekonomiku. Česká republika nadále podporovala rozvojové a transformační projekty v zemích Východního partnerství, Ukrajina ale nebyla zařazena mezi priority rozvojové spolupráce.

Na jednáních institucí Evropské unie ČR podporovala pokračování politiky Východního partnerství, nepokoušela se však prosadit možnost plné integrace východních zemí do EU. Tento postup čeští diplomaté vysvětlují jednak tím, že konečná podoba politiky bude záviset na silnějších členských státech, jednak pomalým reformním úsilím ve východní Evropě. Jelikož v řadě silnějších států Unie panuje v případě

plné integrace východních zemí skepse, diplomacie ČR zvolila strategii neantagonizovat je, spíš postupně vysvětlovat a paralelně mluvit s východními zeměmi o tom, že možnost jejich členství bude záviset i na míře jejich reformního úsilí. Nejednoznačný postoj ČR ke konečné podobě Východního partnerství lze vysvětlit i dosavadním malým zájmem politické sféry o zahraniční politiku, kromě politiky obchodní.⁶⁰

Česká republika hlasovala v Radě EU za sankční opatření vůči Ruské federaci a vyjednala několik výjimek, aby dopady na české podnikatele byly zmírněny. V srpnu 2014 vláda zřídila Pracovní skupinu pro hodnocení dopadů sankcí v rámci ukrajinské krize pod vedením státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy. Skládá se z představitelů ministerstev (financí, zemědělství, zahraničních věcí, průmyslu a obchodu) a odborových a zaměstnavatelských svazů.⁶¹ Pracovní skupina předložila dokument *Hodnocení dopadů ukrajinské krize*, který vláda schválila v srpnu 2014, doporučení se zaměřovala především na hledání alternativních odbytišť a s tím související posílení ekonomické diplomacie, a rovněž na kompenzační opatření, např. podporu zájmu o domácí výrobky.⁶²

Dalším výsledkem práce skupiny je *Implementační plán opatření v reakci na přijetí sankcí v rámci ukrajinské krize*, jež vláda ČR schválila 15. 10. 2014.⁶³ V prosinci byla z iniciativy ministra průmyslu a obchodu J. Mládky vytvořena Pracovní komise k ekonomické a obchodní dimenzi rusko-ukrajinské krize.⁶⁴ Ministerstvo průmyslu a obchodu vytrvale vyzývalo další členy vlády a veřejnost, aby ČR neopouštěla trhy SNS, naopak, aby svou přítomnost v regionu posílila.⁶⁵

Přesné dopady evropských sankcí a následně uvalených ruských odvetných opatření na českou ekonomiku v čase psaní tohoto textu nebyly známy, částečné odhady však nesvědčí o dramatických změnách.⁶⁶ Ruská odvetná opatření měla zasáhnout především české zemědělství – ministerstvo zemědělství odhadlo ztráty z „nerealizovaného vývozu“ na cca 250–300 mil. Kč.⁶⁷ Studie ministerstva průmyslu a obchodu z dubna 2015 uvádí, že i když celkově došlo v průmyslové výrobě k růstu a oživení, klesl vývoz do SNS – „*především z důvodu hlubokého propadu vývozu na Ukrajinu*“.⁶⁸ SNS však nepatří ke stěžejním regionům pro českou ekonomiku jako celek – v roce 2014 byla hlavním partnerem stále EU, kam „*směřovalo 82,1 % celkového domácího vývozu a uskutečnilo se 66,3 % dovozu*“.⁶⁹ Z celkového počtu dotazů na Zelenou linku pro export (informační servis zřízený MPO v roce 2006) směřovalo v roce 2014 na Rusko jen 4,5 %, na Ukrajinu necelé 4 %, podstatně větší zájem budily Čína (12 %) a Německo (11 %).⁷⁰

Připomeňme, že když vláda ČR přijala v roce 2012 exportní strategii (v gesci MPO, přijatá za značné nevůle MZV), argumentovala potřebou diverzifikovat exportní trhy v důsledku „*euroamerické krize*“.⁷¹ Dnes MPO jako příčinu poklesu obchodu se SNS označuje „*zostřené geopolitické napětí na východě Evropy*“.⁷² Tyto skutečnosti naznačují, že změna strategických odbytišť českého exportu ve chvílích, kdy se někde objeví krize, zřejmě není tím nejpragmatičtějším postupem a při určování obchodních priorit by měly hrát roli i jiné faktory.

Důležitým aspektem je migrační politika. V roce 2014 stoupl počet žádostí o azyl z Ukrajiny, ministerstvo vnitra se však k udělování azylu stavělo skepticky, jelikož se o azyl ucházeli i Ukrajinci, kteří již v ČR žili delší dobu.⁷³ Ukrajinci podali 44,6 %

celkových žádostí o azyl, přičemž ve většině případů (417) šlo o první žádost, 98 žádostí bylo opakovaných.⁷⁴ Česká republika celkově patří v otázce přijímání uprchlíků k nejméně vstřícným členským zemím Unie.⁷⁵

Spor mezi Hradem a Čerínským palácem se promítl také do diskuse o možné repatriaci volyňských Čechů. Spor odstartoval prezident Zeman, jenž obvinil velvyslance ČR v Kyjevě, že nereaguje na volání krajanů na ukrajinské Volyni, kteří se prý cítí ohrožení a požadují repatriaci. Inspekce ministerstev vnitřních a zahraničních věcí nenašla v případě žádné pochybení. Tématu se věnovala česká média dost podrobně a Hrad bitvu prohrál: na názorových stránkách médií panovala shoda, že nejde o budoucnost Čechů na Ukrajině, ale o vnitropolitickou hru Hradu.⁷⁶ Pravděpodobným cílem byla snaha prosadit svého kandidáta na nového velvyslance v zemi.⁷⁷ Tato roztržka probíhala v situaci, kdy se jen počet vnitřních vysídlenců na Ukrajině blížil jednomu milionu.⁷⁸

Podle odhadů MZV žije etnických Čechů na Ukrajině kolem 6000, na sklonku roku 2014 zájem o přesídlení do ČR projevila jen nepatrná část – podle ministra vnitřních věcí, podle správy Evropské migrační sítě „několik desítek“.⁷⁹ I vzhledem k vysoké mezinstitutionální polarizaci tématu schválila v prosinci 2014 vláda *Zásady politiky vlády České republiky ve vztahu k přesídlování cizinců s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí* (dále jen *Zásady*).⁸⁰ Ty upravují podmínky asistence, integrace a finanční výpomoci krajanům a ustanovují úkoly pro ministry vnitřních věcí, zahraničních věcí, školství, mládeže a tělovýchovy a práce a sociálních věcí. Z hlediska diskuse o „kvótách na migranty“, která proběhla v ČR v roce 2015 v souvislosti s návrhy Evropské komise na přesídlování středomořských uprchlíků, je zajímavé, že vláda se usnesla i na následovném ustanovení: „Počet osob, kterým lze podporu poskytnout, může být omezen vládou stanovenou kvótou.“⁸¹

Když se povzneseme nad detaily mocenského boje, ve kterém byli volyňští Češi komoditou, neměla by nám uniknout možná podstatnější rovina z hlediska dlouhodobého zahraničněpolitického působení ČR. I když ČR pomáhá Ukrajině jako celku na úrovni státu (rozvojové a transformační projekty, humanitární pomoc) i jednotlivců (spontánní akce verbální solidarity a materiální pomoci), stěží lze odpovědět na otázku, proč by měl mít větší „právo“ na přesídlení Ukrajince, který dokáže prokázat české kořeny, než kterýkoliv jiný Ukrajinec. Z hlediska dlouhodobých vztahů s Ukrajinou a s Ukrajinci může být upřednostňování etnického principu problematické. Obdobnou krajaňskou politiku má celá řada dalších zemí – tato skutečnost ale nijak nesnižuje potřebu zvážit, do jaké míry je pro zemi přínosná.

Celkový objem prostředků poskytnutých Ukrajině činil v roce 2014 podle informací MZV ČR přes 44 mil. Kč.⁸² Do této sumy spadají rozličné položky – humanitární pomoc, transformační projekty, školení lékařů a pracovníků Ukrajinského červeného kříže, ale i příspěvek na vznik nezávislé doněcké televize (Hromadsky TV) a příspěvky mezinárodním organizacím (mise OBSE).

Přes pozornost, které se Ukrajině dostalo v diskusích politiků, diplomatů a komentátorů, nebyla východní zemí, do které by v budoucnosti měla směřovat většina finančních prostředků. Vláda ČR přijala 12. března usnesení o pomoci Ukrajině v letech 2014–2016, ve kterém pro Ukrajinu vyčlenila 50 mil. Kč, které mají sloužit „při

její obnově a na podporu její demokratické transformace“.⁸³ Pro srovnání – po válečném konfliktu v Gruzii v roce 2008 schválila vláda pro zemi se zhruba osmkrát menší populací než Ukrajina 150 mil. Kč na „rekonstrukční a rozvojovou pomoc“ v období 2008–2010.⁸⁴

Pokud do spolupráce s Ukrajinou byla zapojena celá plejáda aktérů státní i nevládní sféry, zcela jiným příběhem je Ázerbájdžán, se kterým se vztahy odvíjely téměř zcela v obchodní rovině. Prezident Miloš Zeman se 7. února v Soči setkal s prezidentem Ilhamem Alijevem. „*Oba prezidenti vyzdvihli více než třístaprocentní nárůst vzájemného obchodu v posledních letech. Věnovali se významu projektu strategického partnerství Ázerbájdžánu s Evropskou unií. Prezident republiky ocenil přínos Ázerbájdžánu v boji s islámským fundamentalismem. Prezidenti se shodli na tom, že i toto téma by bylo jedním z diskutovaných na pražské schůzce Východního partnerství.*“⁸⁵ O obchodu rokoval na červnové návštěvě země i ministr zahraničních věcí Zorárek. Nevládní organizace Člověk v tísni kritizovala prohlášení z cesty, z „*kterého není jasné, zda byla řeč o porušování lidských práv přímo v Ázerbájdžánu*“.⁸⁶

České centrum pro investigativní žurnalistiku zveřejnilo v lednu 2015 článek, jehož spoluautorkou je dnes vězněná ázerbájdžánská novinářka Chadídža Ismailová. Text, který vznikl jako součást mezinárodního Projektu informování o organizovaném zločinu a korupci (OCCRP), upozorňuje na podnikání ázerbájdžánských politiků v ČR, a původně vyšel v roce 2012.⁸⁷ Jeho publikování se nesetkalo s veřejně projeveným zájmem státní správy. Slovy Petry Procházkové: „*Když vyšla publikace OCCRP, která obsahuje řadu údajů o pochybných vztazích, investicích a nepochopitelné toleranci našich úřadů k cizincům přicházejících k nám s miliardami po kapsách, nestalo se nic.*“⁸⁸ Kromě práce českých novinářů byla další vlaštkou podpory lidských práv skutečnost, že ázerbájdžánský novinář a aktivista Anar Mammadli získal v roce 2014 cenu Václava Havla za lidská práva.⁸⁹ V říjnu zorganizovala nezisková organizace Nesehnutí v spolupráci s FSS Masarykovy univerzity v Brně výstavu o lidských právech v Ázerbájdžánu, která znepokojila několik ázerbájdžánských studentů z brněnské univerzity.⁹⁰

Ministr průmyslu a obchodu Mládek opakovaně zdůrazňoval význam obchodního partnerství s Ázerbájdžánem: „*Ázerbájdžán je náš nejvýznamnější obchodní a strategický partner na jižním Kavkazu.*“⁹¹ Ministr rovněž radil českým exportérům investovat v Ázerbájdžánu a Bělorusku.⁹² Aktivnější obchodní politiku podpořil i prezident, který podobně jako několik ministrů vlády při debatě o protiruských sankcích zdůraznil, že ČR by se měla snažit uspět v konkurenci: „*Měli bychom být tolerantnější k zemím, které nevyvázejí svoji ideologii na bodácích, měli bychom respektovat jejich kulturní odlišnosti a měli bychom si uvědomit, že v těchto zemích máme velmi výraznou konkurenci, a to právě z členských zemí Evropské unie. Jeden příklad za mnohé. V Ázerbájdžánu v Baku se ucházíme o stavbu metra. Nyní byl v Baku Francois Hollande a samozřejmě lobboval za svoji firmu, konkrétně za Alston. A pokud bychom pokračovali v tradici nejmenovaného bývalého ministra zahraničí a jeho tiskových konferencí, pak bychom o tuto zakázku ve prospěch Francie přišli.*“⁹³

Gruzie a Moldavsko byly nadále prioritními zeměmi pro Českou rozvojovou agenturu. Na rok 2014 schválila vláda pro Gruzii 33 mil. Kč a pro Moldavsko 83 mil. Kč

(skutečné čerpání je o něco nižší).⁹⁴ Česká republika uvítala podpis asociačních smluv těchto států s Evropskou unií a proběhlo několik státních návštěv, které byly rovněž příležitostí pro diskusi o obchodních vazbách. V květnu, na první návštěvě českého prezidenta v Moldavsku, M. Zeman vyzdvihl fakt, že „*ČR je největším odběratelem moldavského vína v Evropě*“.⁹⁵ Vztahy s Běloruskem byly takřka na bodě mrazu – kromě několika kulturních výměn nedošlo k žádnému zásadnějšímu vývoji.

Vztah s Arménií zatím patří k politicky nedoceneným. Spolupráce s Arménií perspektivně představuje způsob, jak do Východního partnerství zapojit elity v Bělorusku. Pro Arménii by to rovněž představovalo způsob, jak ukázat EU, že země má co nabídnout.⁹⁶ Arménie se sice stala součástí Euroasijské unie, to však je třeba vnímat i v kontextu její geopolitické polohy a váhy. V lednu 2014 přicestoval na pozvání českého prezidenta arménský prezident a 31. ledna se konalo česko-arménské obchodní fórum. V září pak proběhlo v Arménii první zasedání česko-arménské mezivládní komise, jež se výlučně zaměřovala na obchodní otázky.⁹⁷

Malý zájem politické sféry do jisté míry suplovaly nestátní instituce. České univerzity se kromě své přednáškové a výzkumné činnosti zaměřené na region východní Evropy také podílely na přímé a okamžité pomoci Ukrajině. Profesor Tomáš Halík (Univerzita Karlova) byl v lednu spolusignatářem výzvy světových intelektuálů na pomoc Ukrajině adresovanou světovým státníkům.⁹⁸ V únoru 2014 Univerzita Karlova zřídila opatřením rektora stipendium Václava Havla, v rámci kterého na univerzitě mohou studovat studenti z nedemokratických režimů, a uděluje se na celou dobu bakalářského, magisterského nebo doktorandského studia. V rámci tohoto stipendia začalo v roce 2014 na UK v Praze studovat 17 ukrajinských studentů.⁹⁹ Stipendia ukrajinským studentům nabídly i další univerzity – např. Univerzita Pardubice podpořila své stávající ukrajinské studenty a vypsalá nová stipendia pro další, kteří se o ně mohou z Ukrajiny ucházet.¹⁰⁰

Klíčovými aktéry ve veřejné debatě a bilaterální a regionální spolupráci byly nevládní organizace. Ty organizovaly humanitární sbírky, realizovaly projekty spolupráce s východními partnery a připravovaly konference, kulaté stoly a další formy expertního a veřejného dialogu. Nevládní organizace působí v relativně nestabilních podmínkách – jejich práce je financována především projektově, což značně komplikuje možnosti dlouhodobého plánování a hlubší analytickou činnost. Jak už bylo zmíněno v této kapitole pro rok 2013, investice do primárního (univerzity) i aplikovaného (neziskovky) výzkumu v společenských vědách jsou minimální a nereflektují ani veřejný zájem, ani poptávku. Je třeba zdůraznit, že nevládní organizace, univerzity a média (o nichž bude řeč v další části), často sehrávají nezastupitelnou úlohu při reflexi politiky a omezování jejich finanční nezávislosti je rizikovým prvkem.

Regionální spolupráce – V4

Na regionální úrovni nedošlo k zásadnější koordinaci, její možnosti komplikoval zejména zásadně odlišný postoj Maďarska a rostoucí „osamělost“ Polska. Přesto však V4 přijala několik společných prohlášení a nadále podporovala Východní partnerství prostřednictvím Mezinárodního visegrádského fondu (MVF).

Připomeňme některé momenty z veřejně dostupných prohlášení lídrů čtyř stře-
doevropských zemí. Ministři zahraničních věcí 23. ledna hovořili o „*prohlubující se*
vnitřní politické krizi“ na Ukrajině.¹⁰¹ Premiéři V4 vyzvali 29. ledna „*všechny zúčast-*
něné – úřady, opozici, představitele občanské společnosti“ k „*ukončení spirály ná-*
sílí“.¹⁰² V prohlášení z 24. února ministři zahraničních věcí uvítali ukončení násilností,
vyzvali k vytvoření „*inkluzivní vlády*“ a vyjádřili podporu „*evropské perspektivě*“
Ukrajiny a připravenost koordinovat humanitární pomoc a navýšit alokaci prostředků
MVF pro Východní partnerství. Zavázali se také připravit zpětný chod plynu, pokud
by se Ukrajina dostala do energetických potíží.¹⁰³ Ministři rovněž vyjádřili „*silný zá-*
jem“ na zachování teritoriální integrity Ukrajiny, konkrétně o Krymu se však zmi-
ňuje až prohlášení předsedů parlamentů V4 z 28. února.¹⁰⁴ 4. března vyjádřili premiéři
V4 ve společném prohlášení „*hluboké znepokojení*“ nad eskalací napětí na Ukrajině
a vyzvali Rusko, aby respektovalo mezinárodní právo a Budapešťské memorandum
z roku 1994. Premiéři rovněž prohlásili, že vojenská intervence, které jsme svědky,
je „*srovnatelná s jejich vlastními zkušenostmi z let 1956, 1968 a 1981*“.¹⁰⁵ 5. března
zaslali ministři zahraničních věcí V4 vysoké představitele Catherine Ashton a komi-
saři pro rozšíření a sousedskou politiku Štefanovi Fülemu dopis, ve kterém podpořili
legitimitu nové ukrajinské vlády a požádali o urychlení rokování s EU: „*Výcházejíce*
ze silného přání ukrajinského lidu a vlády, my vyšehradské země pevně věříme, že je
morální povinností EU začít přípravy na akt podpisu asociační smlouvy/DCFTA mezi
EU a Ukrajinou bez jakýchkoliv nepatřičných zdržení.“¹⁰⁶

V dubnu 2014 proběhlo v Budapešti setkání ministrů zahraničních věcí V4 a států
Východního partnerství. Dominantním tématem schůzky byla implementace reforem
ve východním sousedství a „*perspektiva jeho evropské integrace*“.¹⁰⁷ V říjnu mini-
stři zahraničních věcí V4 uvítali vítězství „*proevropských sil*“ v parlamentních vol-
bách na Ukrajině a opakovaně vyjádřili nesouhlas s anexí Krymu.¹⁰⁸ V říjnu ministři
zahraničních věcí odsoudili volby v ukrajinském Donbasu a vyzvali k jejich neu-
znání.¹⁰⁹ Ukrajinský prezident Porošenko se v listopadu účastnil summitu prezidentů
V4 v Bratislavě.

V prosinci se v Kyjevě sešli ministři zahraničních věcí V4 a jednali se svým ukra-
jinským protějškem o konkrétní pomoci Ukrajině.¹¹⁰ Domluvili se na následovné dělbě
práce: Slovensko bude dohlížet na reformy v oblasti energetiky a bezpečnostního
sektoru, ČR se bude věnovat občanské společnosti, médiím a vzdělávání, Polsko se
bude věnovat decentralizaci a reformě veřejných financí a Maďarsko podpoře malých
a středních podniků a implementaci DCFTA.¹¹¹ Zástupce V4 přijal i prezident Poro-
šenko a vyjádřil přesvědčení, že reformy na Ukrajině by mohli vést k členství Ukra-
jiny ve V4: „*Věříme, že aktivní reformy na Ukrajině přetransformují Visegrádskou*
skupinu z V4 na V5.“¹¹²

Zřejmě nejzásadnějším nástrojem spolupráce V4 s východním sousedstvím byl
MVF. V rámci čtyř grantových programů se organizace z V4 s partnery z východní
Evropy mohou ucházet o podporu na konkrétní projekty, jejichž cílem by mělo být
„*posilování kapacit*“ institucí ve východní Evropě a sdílení know-how zemí V4 z pro-
cesů politické, společenské a ekonomické transformace.¹¹³ Žadatelé se mohou ucházet

o podporu stipendií pro východoevropské studenty v zemích V4, o podporu pro zavedení nových univerzitních kurzů, které zapojí přednášející ze zemí V4, nebo o podporu konferencí, tréninků a dalších forem spolupráce. Z hlediska žadatelů je za problematický možno považovat fakt, že suma prostředků, kterou je možno získat, sice zcela jistě stačí na navázání spolupráce nebo na několik výměn, ale neumožňuje dlouhodobější a systematictější práci.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

V roce 2014 věnovala česká média pozornost především dění na Ukrajině. Kromě poměrně podrobného dennodenního zpravodajství zaměřeného na vývoj situace na místě a mezinárodní jednání byla válka častým tématem rozhovorů s českými politiky. Pozornost věnovaná Ukrajině se odrazila i v hodnocení novinářské práce – ve třech z deseti oceňovaných kategorií Novinářské ceny 2014, kterou pořádá Open Society Fund Praha, zvítězily právě zpravodajství a publicistika ČT24 a aktuálně.cz o ukrajinském dění.¹¹⁴ Osobitou zmínku si zaslouží investigativní reportáž Janka Kroupy (Český rozhlas), který ve spolupráci s kolegy z polské televize TVN přinesl odvážné svědectví o ilegálním obchodě se zbraněmi.¹¹⁵

Kromě zvýšené pozornosti médií středního proudu se tématu Ukrajina věnovalo i několik okrajových stránek, které se mylně nazývají „proruské weby“. Mylně proto, že informace, které šíří, jsou spíš propagací představ moskevských mocenských kruhů, které nejsou nezbytně proruské v tom smyslu, že ve své politice neprioritizují blaho Ruska a Rusů. Zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2013 (zveřejněna v říjnu 2014, v čase uzávěrky rukopisu ještě nebyla k dispozici zpráva za rok 2014) upozorňovala na rostoucí snahu ruských zpravodajských důstojníků ovlivňovat mediální prostor.¹¹⁶

Weby dostupné v češtině, které lze nazvat prokremelskou propagandou, se zaměřují na šíření lživých nebo zavádějících informací, v zásadě zdůrazňují přátelství mezi ruským a českým lidem, obdivuhodnost Ruské federace a jejího vůdce a tvrdí, že veškerý odpor proti politice RF nebo stoupencům RF v ČR je v zásadě dílem „Američanů“.¹¹⁷ Z tohoto hlediska je zcela úsměvné, že jedna ze stránek nese název „AE News – American European News“. Na těchto stránkách nenajdete reportáže o Ukrajincích, kteří jsou znepokojeni agresivním válečným chováním RF nebo kteří vidí svou budoucnost v Evropské unii.

Je otázkou, do jaké míry jsou tyto stránky čtené a efektivní. Média středního proudu o nich několikrát informovala i s vysvětlením, že šíří lživé informace. Nesmíme však zapomenout, že je třeba vážit důvěru občanů ČR k médiím – důvěra v tisk, rozhlas i televizi je nižší než v uplynulém desetiletí. Zajímavý je vývoj důvěry k „internetu“ (CVVM zjišťuje důvěru k „internetu“ jako k médiu – do jara 2014 měla sestupnou tendenci, v září stoupla na téměř 50% bodů).¹¹⁸ Veřejně dostupné informace o tom, zda jsou prokremelské stránky účinné, nejsou k dispozici.

Vzhledem k oligarchizaci veřejného prostoru a deklarovaný zájem některých představitelů finančních skupin pořizovat si média jako „*bezpečnostní aktivum*“¹¹⁹ nebo jako zbraň proti „*iracionálním útokům*“¹²⁰ a k občasným zprávám o politických tlačích na veřejnoprávní média je však pravděpodobné, že veřejnost má pochybnosti o tom, do jaké míry může důvěřovat tomu, co čte, poslouchá nebo sleduje v médiích středního proudu.

Z průzkumů, které v průběhu roku 2014 realizoval CVVM o dění na Ukrajině, plyne, že česká veřejnost považuje za problematické vytvořit si o dění na Ukrajině jasný názor.¹²¹ Do jisté míry to reflektuje i postoje elity (např. předseda Senátu PČR v únoru 2014 napsal „*Ukrajina prožívá nešťastné dny. Nechci posuzovat, kdo nese větší díl viny.*“¹²²). Je také pravděpodobné, že na nejistotách ve veřejné diskusi se podepsaly i spory politiků, představitelů diplomacie, novinářů a analytiků o tom, jestli by v zahraničněpolitické koncepci měli figurovat spíš „*lidská práva*“ nebo „*lidská důstojnost*“.

Vztahy s Ukrajinou hodnotilo v lednu 2015 téměř polovina (48 %) české veřejnosti pozitivně, 35 % negativně.¹²³ I když byla válka značně medializována a hodně se diskutovalo o dopadech sankcí proti Rusku na českou ekonomiku, v listopadovém šetření vnímání hrozeb se na prvních příčkách umístily mezinárodní organizovaný zločin, teroristické skupiny a radikální náboženská hnutí.¹²⁴ Ve stejném průzkumu mohli tázaní uvést až tři země, které podle nich představují bezpečnostní riziko pro ČR – na první příčce se umístilo Rusko (28,2 %), na druhé Ukrajina (16,4 %).¹²⁵ Z jiného šetření, zaměřeného vyloženě na Ukrajinu, je však patrné, že dotázaní vidí v konfliktu bezpečnostní hrozbu – 58 % hrozbu pro mír ve světě, 66 % hrozbu pro evropskou bezpečnost a 66 % pro bezpečnost ČR.¹²⁶

Z tohoto hlediska je zajímavá odpověď respondentů na dotaz, „*kdo by se měl do situace aktivně zapojit*“ – až 51 % z nich říká, že ČR by to rozhodně být neměla, přičemž jen 2 % mají odlišný názor. Je samozřejmě otázkou, jestli tento postoj reflektuje nedůvěru v možnosti a schopnosti české diplomacie, jestli je projevem přesvědčení, že ČR je malý hráč, anebo z něho čístej jednoduše neochotu angažovat se, v smyslu „*nehas, co tě nepálí*“.

Obecně však možno říct, že v roce 2014 získala česká veřejnost podstatně větší objem informací o zemi, ze které pochází její největší menšina. Slovy socioložky Yany Leontyevy – „*česká veřejnost se chtě nechtě dozvídá o Ukrajině, takže už pro ni není tolik cizí*“.¹²⁷ Ukrajinci tvoří v ČR největší menšinu (112 500 z celkového počtu 435 900 v roce 2012),¹²⁸ postoje veřejnosti jsou však zatím spíš negativní. Podle šetření z února 2015 jsou Ukrajinci „*velmi sympatičtí*“ jenom 2 % českých respondentů. Na škále 1 (velmi sympatičtí) až 5 (velmi nesympatičtí) získali v únoru 2015 průměrnou známku 3,44. V březnu 2014 to bylo 3,36 a v březnu 2013 3,57. Pro srovnání, průměrná známka sympatií, kterou v únoru 2015 Češi udělili Čechům, byla 1,59, Slovákům 1,76. Méně sympatičtí než Ukrajinci jsou pro Čechy Rumuni, Albánci, Arabové a Romové.¹²⁹ Není mým cílem analyzovat vztah Čechů k menšinám – v tom případě by si prioritní pozornost vysloužila menšina, která je\není součástí české společnosti nejdéle – Romové. Pokud se však pozastavíme u nejpočet-

nější menšiny z východní Evropy, Ukrajinců a Ukrajinek, kteří pracují na stavbách, uklízejí v bytech atd. a přitom si vyslouží tak nízkou „známku“, lze jenom konstatovat, že ČR má před sebou ještě dlouhou cestu k tomu, aby mohla čestně prohlásit, že hodnoty článku dva smlouvy o EU (které chceme, mimochodem, v zemích východní Evropy šířit), jsou jí vlastní.

ZÁVĚR

Východní Evropě se dostalo v roce 2014 v zahraniční politice ČR podstatně větší pozornosti než v roce 2013, což bylo způsobeno hlavně pokračujícím konfliktem na Ukrajině. Česká republika souhlasila s protiruskými sankcemi a poskytla různé formy pomoci, v její politice se však objevilo málo vlastních proaktivních návrhů, a to jak na bilaterální, tak na unijní rovině. Zvýšená míra politizace a polarizace se zřídka promítla do efektivnější a intenzivnější veřejné politiky.

V roce 2014 se zahraniční politika celkově často ocitla v zajetí vnitropolitického boje. Na tom se podílela skutečnost, že do úřadu nastoupila nová vláda, která ohlásila zásadní změny ve východiskách zahraniční politiky. Nezanedbatelnou roli sehrály i napjaté vztahy mezi MZV a Hradem a občasný nesoulad mezi Úřadem vlády ČR a MZV. Odlišný pohled na zahraniční politiku v rámci trojice MZV, Úřad vlády ČR a Hrad má samozřejmě jistou kontinuitu z minulosti – i v době obsazení těchto úřadů jinými aktéry (K. Schwarzenberg, P. Nečas, V. Klaus) ČR nemluvila do zahraničí jedním hlasem. Za podstatně zásadnější (a znepokojivější) kontinuitu než tu rétorickou však možno považovat pokračující zmatky okolo falešného dilematu – obchod vs. lidská práva a demokracie. Klíčoví aktéři české zahraniční politiky zatím nenašli vůli zohledňovat v zahraniční politice vždy v první řadě zájmy občanů ČR a občanů partnerských zemí a ekonomické zájmy menšiny se často promítly do politiky proti většině.

I přes prokazatelný objem poskytnuté pomoci jsou uskutečněné kroky ve východní politice stále pod hranicí možného, což je problematické, pokud Česká republika o regionu mluví jako o jedné ze svých priorit, navíc takové, kde má specifické know-how. Prostředky skutečně investované do působení v zahraničí a do rozvoje domácí diskuse zdaleka nekorespondují s deklarovanou ambicí. Samozřejmě, vývoj v sousedství ani směřování politiky EU nezávisí jenom na postojích a krocích ČR a je nutné přizpůsobit očekávání možnostem země. Právě ty však ČR nevyužívá.

Poznámky

- ¹ Prezident Zeman jmenoval vládu 29. 1. 2014, vláda získala důvěru Poslanecké sněmovny 18. 2. 2014. Vláda ČR: *Vláda premiéra Sobotky získala důvěru Poslanecké sněmovny*, 18. 2. 2014. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-premiera-sobotky-ziskala-duveru-poslanecke-snemovny--11600/.
- ² Zaořálek, Lubomír: *Probudme naši zahraniční politiku*, 10. 1. 2014. On-line: blog.aktualne.cz/blogy/lubomir-zaoralek.php?itemid=22013, Drulák, Petr: *Lidská práva v zahraniční politice*

- aneb od snění k naivitě. *A zpět?* Deník Referendum, 13. 1. 2014. On-line: denikreferendum.cz/clanek/17205-lidska-prava-v-zahranicni-politice-aneb-od-sneni-k-naivite-a-zpet.
- ³ Srv. Koran, Michal, 1. kapitola této knihy.
- ⁴ Výzkumné rozhovory s diplomaty ČR byly realizovány v období únor–červenec 2015 v Praze a v Bruselu.
- ⁵ Najšlová, Lucia (2015): Ukraine in Czech Foreign Policy. In: Kořan, Michal et al.: *Czech Foreign Policy in 2013: Analysis*. Prague: Institute of International Relations.
- ⁶ Vláda ČR: *Programové vyhlášení vlády České republiky*, s. 17. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf.
- ⁷ Vláda ČR: *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na období 2013–2017*. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf.
- ⁸ Vláda ČR: *Programové vyhlášení vlády České republiky*, op. cit., s. 16.
- ⁹ Tamtéž: s. 18.
- ¹⁰ AMO: *Agenda pro českou zahraniční politiku*, 20. 3. 2015. On-line: www.amo.cz/publikace/agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku-2015.html#VUUiHwa6A7A.
- ¹¹ Waisová, Šárka (2011): *Tiha volby: Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů; Tkáč, Peter: *Havlovský? Pragmatický? Český přístup k lidským právům je především zbrojářský*. Deník Referendum, 20. 6. 2014. On-line: denikreferendum.cz/clanek/18230-havlovsky-pragmaticky-cesky-pristup-k-lidskym-pravam-je-predevším-zbrojarsky.
- ¹² Stiglitz, Joseph et al: *Leaders' Chance to Create Good History*. Financial Times, 29. 6. 2015. On-line: www.ft.com/cms/s/0/e17046ec-1bfa-11e5-a130-2e7db721f996.html#axzz3gvYZKsge; Piketty Thomas: *Deutschland Hat Nie Bezahlt*. Die Zeit, 27. 6. 2015. On-line: www.zeit.de/2015/26/thomas-piketty-schulden-griechenland/komplettansicht.
- ¹³ Coppola, Frances: *Will Ukraine Default?* Forbes, 24. 7. 2015. On-line: www.forbes.com/sites/francescoppola/2015/07/24/will-ukraine-default.
- ¹⁴ *Exministři vyzvali ČR k sankcím vůči Rusku, Sobotka to odmítl*. ČTK, 15. 3. 2014.
- ¹⁵ *Stropnický: Dostavba JE Temelín Rusy je těžko představitelná*. ČTK, 3. 3. 2014.
- ¹⁶ *Napětí na Krymu začíná ovlivňovat ekonomické vztahy ČR s regionem*. ČTK, 3. 3. 2014.
- ¹⁷ Zeman, Miloš: *Babiš má, na rozdíl od jiných, charisma*. Rozhovor prezidenta republiky pro týdeník Ekonom, 13. 11. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/659.shtml.
- ¹⁸ Zeman, Miloš: *Projev prezidenta republiky během zahájení Festivalu Exportu CZ 2014*, 18. 6. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/595.shtml.
- ¹⁹ ČTK, 3. 9. 2014.
- ²⁰ *Babiš: Ekonomické sankce na Ukrajině nic nevyřeší*. ČTK, 6. 3. 2015.
- ²¹ *Sobotka: Je potřeba revize strategie EU vůči ukrajinské krizi*. ČTK, 30. 8. 2014.
- ²² *Babiš: Sankce nepomohly, EU konflikt na Ukrajině nezvládá*. Aktuálně.cz, 1. 9. 2014. On-line: zpravy.aktualne.cz/domaci/babis-sankce-nepomohly-eu-konflikt-na-ukajine-nezvlada/r~664625c031c911e4bf0e0025900fea04/.
- ²³ Šéf Hamé: *V Rusku je ohroženo dobré jméno českých výrobců*. DVTV, 22. 8. 2014. On-line: video.aktualne.cz/dvtv/sef-hame-v-rusku-je-ohrozeno-dobre-jmeno-ceskych-vyrobk/r~4ff99dce29f911e49cb20025900604f2e/.
- ²⁴ *Poslanci ČSSD podpořili Sobotku v postoji k protiruským sankcím*. ČTK, 2. 9. 2014.
- ²⁵ PS PČR: *Usnesení Výboru pro evropské záležitosti PS PČR č. 87, 4. 9. 2014*. On-line: www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=101071.
- ²⁶ PS PČR: *Usnesení Výboru pro evropské záležitosti PS PČR č. 88, 4. 9. 2014*. On-line: www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=101069.
- ²⁷ *Výroky o sankcích vytvořily opozici, chce mimořádnou schůzi*. Aktuálně.cz, 1. 9. 2014. On-line: zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/vyroky-o-sankcich-vytocily-opozici-poskozujiprycesko/r~83736d2e31d811e48a740025900fea04/.

- ²⁸ ODS: Petr Fiala: Projev na mimořádné schůzi Poslanecké sněmovny, 10. 9. 2014. On-line: www.ods.cz/clanek/8054-projev-na-mimoradne-schuzi-poslanecke-snemovny.
- ²⁹ TOP 09: Projev předsedy TOP 09 Karla Schwarzenberga na mimořádné schůzi poslanecké sněmovny, 11. 9. 2014. On-line: www.top09.cz/co-delame/komentare/schwarzenberg-slova-nasich-statniku-a-politiku-o-ukrajine-nas-poradne-zostudila-16563.html.
- ³⁰ Klaus: *EU a USA přispěly k tragické situaci na Ukrajině*. ČTK, 6. 3. 2014.
- ³¹ Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky na konferenci „Česko očima Evropy, Evropa očima Česka“, 11. 4. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/546.shtml.
- ³² Zeman, Miloš: Přepis záznamu rozhovoru prezidenta republiky pro První kanál ruské televize, 8. 12. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/677.shtml.
- ³³ Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro Frekvenci 1, 7. 9. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/620.shtml.
- ³⁴ Tamtéž.
- ³⁵ Zeman, Miloš: Rozhovor prezidenta republiky pro deník *Bild: V boji proti ISIS potřebujeme Putina*, 19. 11. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/667.shtml.
- ³⁶ Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky na konferenci „Dialog civilizací“ na řeckém ostrově Rodos, 28. 9. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/636.shtml.
- ³⁷ CVVM: *Hodnocení působení Miloše Zemana v prezidentském úřadě – leden 2015*. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7335/f3/pi150211.pdf.
- ³⁸ Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky na konferenci „Česko očima Evropy, Evropa očima Česka“, op. cit. Podobný názor prezident vyslovil i na setkání velvyslanců. Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky během setkání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí, 26. 8. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/613.shtml.
- ³⁹ House of Lords: *The EU and Russia: Before and Beyond the Crisis in Ukraine*. London: House of Lords, EU Committee, 2015. On-line: www.publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldecom/115/115.pdf.
- ⁴⁰ Emerson, Michael: *After the Vilnius Fiasco: Who is to Blame? What is to be Done?* CEPS Essay, 2014. On-line: aei.pitt.edu/58416/1/Essay_No_8_ME_Vilnius_Fiasco.pdf.
- ⁴¹ Agreement on the Settlement of Crisis in Ukraine, Kyiv, 21. 2. 2014. On-line: www.auswaertigesamt.de/cae/servlet/contentblob/671350/publicationFile/190051/140221-UKR_Erklarung.pdf.
- ⁴² Pronkiewicz, Alexandra–Krikavskiyi, Oleh: *The Ousting of Yanukovych was Legal*, 15. 3. 2014. On-line: euromaidanpr.com/2014/03/15/the-ousting-of-yanukovych-was-legal/.
- ⁴³ OSCE: *OSCE Chair Says Crimean Referendum in its Current Form is Illegal and Calls for Alternative Ways to Address the Crimean Issue*, 11. 3. 2014. On-line: www.osce.org/cio/116313.
- ⁴⁴ *General Assembly Adopts Resolution Calling Upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region*. un.org, 27. 3. 2014. On-line: www.un.org/press/en/2014/ga11493.doc.htm.
- ⁴⁵ *Russian parliament approves troop deployment in Ukraine*. BBC, 1. 3. 2014. On-line: www.bbc.com/news/world-europe-26400035.
- ⁴⁶ OSCE: *Ukraine: Early Presidential Election 25 May 2014*. OSCE-ODIHR Election Observation Mission Final Report. On-line: www.osce.org/odihr/elections/ukraine/120549?download=true.
- ⁴⁷ Zhurzenko, Tatiana: *Ukraine: Elections Without the East*. Al-Jazeera, 1. 6. 2014. On-line: www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/06/ukraine-elections-donbas-201461201423909163.html.
- ⁴⁸ *Ukraine's Fractures: Interview with Volodymyr Ishchenko*. New Left Review 87, May–June 2014, 16. 6. 2014. On-line: newleftreview.org/II/87/volodymyr-ishchenko-ukraine-s-fractures#_ednrefl.
- ⁴⁹ Průběžně aktualizovaný přehled sankčních opatření a souvisejících dokumentů je k dispozici viz europa.eu (n.d.): *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis*. On-line: europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htm.

- ⁵⁰ Popescu, Nicu: *Eurasian Union: the Real, the Imaginary and the Likely*. Chaillot Paper No. 132. On-line: www.iss.europa.eu/uploads/media/CP_132.pdf.
- ⁵¹ Tamtéž; Jarábik, Balázs: *Russia, Ukraine and the Visegrad: Time to Get Real*, 14. 11. 2014. On-line: visegradrevue.eu/russia-ukraine-and-the-visegrad-time-to-get-real/.
- ⁵² EEAS: *Barroso and Van Rompuy: Signature of Association Agreements is a starting point in EU's Cooperation with Georgia, Moldova and Ukraine*, 27. 6. 2014. On-line: ceas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2014/2014_06_27_01_en.htm.
- ⁵³ European Parliament: *European Parliament ratifies EU-Ukraine association agreement*, 16. 9. 2014. On-line: www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20140915IPR62504/html/European-Parliament-ratifies-EU-Ukraine-Association-Agreement; European Parliament: *European Parliament Backs EU-Moldova Association Deal*, 13. 11. 2014. On-line: www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20141110IPR78124/html/European-Parliament-backs-EU-Moldova-association-deal; European Parliament: *European Parliament approves EU-Georgia association deal*, 18. 12. 2014. On-line: www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/content/20141212IPR01106/html/European-Parliament-approves-EU-Georgia-association-deal.
- ⁵⁴ NATO: *Wales Summit Declaration*, 5. 9. 2014. On-line: www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm.
- ⁵⁵ *English Language Translation of the September 19 cease-fire memorandum in Minsk*. Kyiv Post, 22. 9. 2014. On-line: www.kyivpost.com/content/ukraine/english-language-translation-of-the-sept-5-cess-fire-memorandum-in-minsk-365460.html.
- ⁵⁶ OSCE: *Ukraine: Early Parliamentary Elections: 26. October 2014*. OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, 19. 12. 2014. On-line: www.osce.org/odihr/elections/ukraine/132556?download=true.
- ⁵⁷ Stručný přehled ohrožení svobody projevu v Ázerbájdžánu a nedostatečné reflexe EU je možné najít viz European Stability Initiative: *Caviar Diplomacy: How Azerbaijan Silenced the Council of Europe*, 2012. On-line: www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_131.pdf; Francois Hollande Urged to Seek Release of Journalists While in Baku. RSF, 23. 4. 2015. On-line: en.rsf.org/azerbaijan-francois-hollande-urged-to-see-24-04-2015,47806.html; Amani, Aslan: *How Europe Failed Azerbaijan*, 22. 10. 2013. On-line: www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/aslan-amani/how-europe-failed-azerbaijan; Committee to Protect Journalists: *Azerbaijan* (series of articles), 2014. On-line: www.cpj.org/europe/azerbaijan/2014/.
- ⁵⁸ Index svobody tisku Reportérů bez hranic za uplynulé tři roky je dostupný on-line: index.rsf.org/#/.
- ⁵⁹ Gugushvili, Alexi: *Towards a Welfare Research Framework in the countries of Eastern Partnership Initiative*. Journal of East European and Asian Studies, 2010, 1(3): 349–377.
- ⁶⁰ Rozhovory s představiteli MZV ČR, květen a září 2014, březen–duben 2015.
- ⁶¹ Vláda ČR: *Na Úřadu vlády se poprvé sešla Pracovní skupina pro hodnocení dopadů sankcí v rámci ukrajinské krize*, 12. 8. 2014. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/na-uradu-vlady-se-poprve-sesla-pracovni-skupina-pro-hodnoceni-dopadu-sankci-v-ramci-ukrajinske-krize-121836/.
- ⁶² Vláda ČR: *Pracovní skupina předloží vládě soubor dopadů sankcí a jejich řešení*, 25. 8. 2015. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/pracovni-skupina-predlozi-vlade-souhrn-dopadu-sankci-a-jejich-reseni--121996/.
- ⁶³ Vláda ČR: *Usnesení vlády ČR ze dne 15. října 2014 č. 834/2014*. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9Q4B4XEV.
- ⁶⁴ Vláda ČR: *Usnesení vlády ČR ze dne 22. prosince 2014 č. 1105/2014 k Informaci o vytvoření Pracovní komise k ekonomické a obchodní dimenzi rusko-ukrajinské krize*. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9SJA9JG.
- ⁶⁵ MPO: *Ekonomická dimenze rusko-ukrajinské krize: hledání východisek*. On-line: www.ospzv-aso.cz/addons/PKEOD-rusko-ukrajinske-krize-final-27_1_2015-1.pdf.
- ⁶⁶ Dopadu sankcí se podrobněji věnují některé kapitoly této knihy, např. *Rusko v české zahraniční politice*.

- ⁶⁷ CEBRE: *Ekonomické dopady sankcí proti Rusku na české podnikatele*. Podkladový materiál k debatě. Evropský dům, 23. 10. 2014. On-line: www.cebrecz/dokums_raw/reader_sankce_1.pdf.
- ⁶⁸ MPO: *Hlavní tendence průmyslu v roce 2014 a úvahy o dalším vývoji*, 6. 5. 2015. On-line: www.mpo.cz/dokument157894.html, s. 7.
- ⁶⁹ Tamtéž.
- ⁷⁰ MPO ČR: *Zpráva o činnosti Zelené linky pro export za období leden–prosinec 2014*, 19. 1. 2015. On-line: www.mpo.cz/dokument155273.html.
- ⁷¹ MPO ČR: *Exportní strategie ČR 2012–2020*. On-line: www.mpo.cz/dokument103015.html.
- ⁷² MPO: *Hlavní tendence průmyslu v roce 2014 a úvahy o dalším vývoji*, 6. 5. 2015. On-line: www.mpo.cz/dokument157894.html, s. 7.
- ⁷³ *Válka žene Ukrajince do Česka, počet žádostí o azyl roste*. Česká televize, 17. 8. 2014. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/283302-valka-zene-ukrajince-do-ceska-pocet-zadosti-o-azyl-roste/.
- ⁷⁴ Evropská migrační síť: *Výroční zpráva o politice v oblasti azylu a migrace 2014: Česká republika*. On-line: www.emncz.eu/UserFiles/files/CZ%20APR_cz.pdf.
- ⁷⁵ Pavelková, Zuzana: *Quarreling for 15 Syrian Children: How Security Replaced Rights in Czech debate on Asylum*. On-line: www.visegradrevue.eu.
- ⁷⁶ *Zločin v kauze volyňských Čechů – Zeman mi předal důkazy, tvrdí Chovanec*. lidovky.cz, 23. 10. 2014. On-line: www.lidovky.cz/pripad-volynskych-cechu-projedna-inspekce-hrozi-i-trestni-oznameni-11t-/zpravy-domov.aspx?c=A141023_184947_in_domov_ele; Fendrych, Martin: *Zeman a volyňští Češi? Poškodit Zaorálka, nahrát Rusům*, 7. 10. 2014. On-line: nazory.aktualne.cz/komentare/zeman-a-volynsti-cesi-poskodit-zaoralka-nahrat-rusum/r-6426285a4d4211e4b3d60025900fea04/.
- ⁷⁷ Kundra, Ondřej: *V ukrajinské hře mezi Zemanem a Zaorálkem je nové jméno*. Respekt, 9. 11. 2014. On-line: respekt.ihned.cz/c1-63085820-v-ukrajinske-hre-mezi-zaoralkem-a-zemanem-je-nove-jmeno; Brolík, Tomáš–Kundra, Ondřej: *Dostanu vás domů*. Respekt, 8. 11. 2014. On-line: respekt.ihned.cz/c1-63078990-dostanu-vas-domu.
- ⁷⁸ UNHCR: *Ukraine internal displacement nears 1 million as fighting escalates in Donetsk region*, 6. 2. 2015. On-line: www.unhcr.org/54d4a2889.html.
- ⁷⁹ *Návrat volyňských Čechů? Vnitro eviduje zájem 19 lidí z 300*. Česká televize, 1. 12. 2014. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/294136-navrat-volynskych-cechu-vnitro-eviduje-zajem-19-lidi-ze-300/.
- ⁸⁰ Vláda ČR: *Usnesení vlády ČR ze dne 8. 12. 2014 č. 1014*. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9RTBJ79E.
- ⁸¹ Vláda ČR: *Příloha č. 2 k usnesení vlády ze dne 8. prosince 2014 č. 1014*. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9RTBJBG5.
- ⁸² MZV ČR: *Informace o poskytování pomoci Ukrajině ze strany České republiky při její obnově a podpoře její demokratické transformace v roce 2014*, 16. 1. 2015. On-line: www.mzv.cz/kiev/cz/zpravy_a_udalosti/predani_ceske_humanitarni_pomoci.html.
- ⁸³ Vláda ČR: *Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2014 č. 167 o poskytnutí pomoci Ukrajině při její obnově a podpoře její demokratické transformace v obdob let 2014 až 2016*. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9HBBBDZIX.
- ⁸⁴ Vláda ČR: *Usnesení vlády České republiky ze dne 20. srpna 2008 č. 1063 k návrhu na uvolnění mimořádných finančních prostředků na rekonstrukční a rozvojovou pomoc pro Gruzii*, 20. 8. 2008. On-line: apps.odok.cz/attachment/-/down/KORN97AMTETS.
- ⁸⁵ Zeman, Miloš: *Prezident republiky se sešel s prezidentem Ázerbájdžánské republiky*, 7. 2. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/8095.shtml.
- ⁸⁶ *Zaorálek v Gruzii přislíbil pomoc s reformami*. ČTK, 5. 6. 2015.
- ⁸⁷ Ismailová, Chadídža: *Ázerbájdžánská enkláva v Česku*, 2015. On-line: www.investigace.cz/azerbajdzanska-enklava-v-cesku/. Původní anglická verze viz Holcová, Pavla–Ismayilova, Khadija–Hason, Jaromír: *Azeri Enclave in Czech Republic. Organized Crime and Corruption*

- Reporting Project*, 2012. On-line: occrp.org/occrp/investigations/1666-azerbaijans-czech-enclave?lang=en-GB.
- ⁸⁸ Procházková, Petra: *Česko? Ráj pro boháče z Ázerbájdžánu*. Lidové noviny, 23. 3. 2013, s. 7 (autorka děkuje Janu Adamcovi za upozornění na článek).
- ⁸⁹ *Cena Václava Havla za lidská práva putuje do Ázerbájdžánu*. Český rozhlas, 29. 9. 2014. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/cena-vaclava-havla-za-lidska-prava-putuje-do-azerbajdzanu--1401971.
- ⁹⁰ *Ázerbájdžánské studenty v Brně rozčilila výstava o lidských právech*. iDnes.cz, 23. 10. 2014. On-line: brno.idnes.cz/vystava-o-azerbajdzanu-vzbudila-vasne-dh6-/brno-zpravy.aspx?c=A141023_2110208_brno-zpravy_daj.
- ⁹¹ Juřenová, Lenka: *Ázerbájdžán je největším českým obchodním partnerem na jižním Kavkazu*. Hospodářské noviny, 1. 10. 2014, s. 1. Příloha – Veštržní noviny.
- ⁹² *Mládek radí exportérům: jděte do Běloruska, Kazachstánu, Ázerbájdžánu*. E15, 21. 8. 2014. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/mladek-radi-exporterum-jdete-do-beloruska-kazachstanu-azerbajdzanu-1111702.
- ⁹³ Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky během setkání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí, op. cit.
- ⁹⁴ Česká rozvojová agentura: *Výroční zpráva*, 2014. On-line: www.czda.cz/aktualne/ceska-rozvoja-agentura-predstavila-verejnosti-vysledky-sve-cinnosti-za-rok-2014.html.
- ⁹⁵ Zeman, Miloš: Projev prezidenta republiky během tiskové konference v Moldavské republice, 22. 5. 2014. On-line: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/579.shtml.
- ⁹⁶ Rozhovor s českým diplomatem, březen 2015.
- ⁹⁷ MPO: 1. zasedání česko-arménské mezivládní komise. On-line: www.mpo.cz/cz/udalost1034.html.
- ⁹⁸ *Support Ukrainians and they can help us build a fairer Europe*. The Guardian, 3. 1. 2014. On-line: www.theguardian.com/world/2014/jan/03/support-ukrainians-build-fairer-europe.
- ⁹⁹ Univerzita Karlova: *Opatření rektora UK č. 10/2014: Statut stipendia Václava Havla*. On-line: www.cuni.cz/UK-5591.html.
- ¹⁰⁰ *Univerzita Pardubice podpoří své ukrajinské studenty, nabídla jim stipendia*. Český rozhlas, 5. 4. 2014. On-line: www.rozhlas.cz/pardubice/zpravodajstvi/_zprava/univerzita-pardubice-podpori-sve-ukrajinske-studenty-nabidla-jim-stipendia--1335591.
- ¹⁰¹ V4: *Společné vyhlášení ministerstev zahraničních věcí V4 k situaci na Ukrajině*, 23. 1. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/joint-statement-of-the.
- ¹⁰² V4: *Joint Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Group on Ukraine*, 29. 1. 2014. On-line: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/joint-statement-of-the>.
- ¹⁰³ V4: *Joint Statement of V4 Foreign Ministers on Ukraine*, 24. 2. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/joint-statement-of-v4.
- ¹⁰⁴ V4: *Joint Statement of the Parliamentary Speakers of the Visegrad Countries*. Budapest, 28. 2. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/11th-meeting-of-the.
- ¹⁰⁵ V4: *Statement of the Prime Ministers of the Visegrad Group Countries on Ukraine*, 4. 3. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/statement-of-the-prime.
- ¹⁰⁶ V4: *Joint V4 Letter to High Representative Ashton and Commissioner Fule*, 5. 3. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/v4-foreign-ministers.
- ¹⁰⁷ V4: *Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the V4 on the Occasion of the V4 + EaP Informal Ministerial Meeting*, 29. 4. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2014/statement-of-the.
- ¹⁰⁸ V4: *Joint Statement of the Visegrad Group Foreign Ministers on Ukraine*, 31. 10. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2014/the-joint-statement-of.
- ¹⁰⁹ On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2014/joint-statement-of-the.
- ¹¹⁰ V4: *Joint Statement of the Visegrad Group and Ukraine*, 17. 12. 2014. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2014/joint-statement-of-the-141217.

- ¹¹¹ Toto rozdělení se ovšem neuvádí ve společném prohlášení, ale jen v prohlášení slovenského předsednictví.
- ¹¹² President of Ukraine: *President of Ukraine has held a meeting with the Visegrad Group Delegation*, 16. 12. 2014. On-line: www.president.gov.ua/en/news/31926.html.
- ¹¹³ International Visegrad Fund: *Visegrad 4 Eastern Partnership Program*, 2015. On-line: visegradfund.org/v4eap/.
- ¹¹⁴ *Novinářskou cenu 2014 si odneslo jedenáct vítězů a vítězek*. Nadace OSF Praha, 28. 4. 2015. On-line: www.novinarskacena.cz/aktuality/novinarskou-cenu-2014-si-odneslo-jedenact-vitezu-a-vitezek/.
- ¹¹⁵ *Reportér Kroupa našel reportéra, který popsal, jak dostat zbraně na Ukrajinu*. Český rozhlas, 2. 10. 2014. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/reporter-radiozurnalu-nasel-obchodnika-ktery-popsal-jak-dostat-zbrane-na-ukrajinu--1403217.
- ¹¹⁶ BIS: *Výroční zpráva 2013, 2014*. On-line: www.bis.cz/n/2014-10-27-vyrocní-zprava-2013.html.
- ¹¹⁷ Pro ilustraci – tato zpráva prezentuje protizemanovské demonstrace jako dílo představitelů USA, demonstrace přitom organizovali čeští opoziční aktivisté. Viz např. *Víme, kdo organizoval rozdávání červených karet proti Zemanovi*. aeronet.cz, 18. 11. 2014. On-line: aeronet.cz/news/vime-kdo-organizoval-rozdavani-cervenych-karet-proti-zemanovi-dukaz-o-bezprecedentnim-vmesovani-se-americkeho-velvyslanectvi-do-vnitrnich-zalezitosti-republiky-americane-organizuji-demonstrace-skrzl/.
- ¹¹⁸ CVVM: *Důvěra některým institucím veřejného života v březnu 2015*, 17. 4. 2015. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7374/f3/po150417.pdf.
- ¹¹⁹ *Na mediálním Slovensku veselo*. motejlek.com, 18. 10. 2014. On-line: www.motejlek.com/na-mediálním-slovensku-veselo.
- ¹²⁰ Mikulka, Milan: *Spolumajitel Penty Dospiva: Chceme mediální štít proti iracionálním útokům*. Hospodářské noviny, 21. 4. 2015. On-line: archiv.ihned.cz/c1-63893810-spolumajitel-penty-dospiva-chceme-mediální-štíť-proti-iracionálním-útokům.
- ¹²¹ CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – květen 2014*, 28. 5. 2014. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7236/f3/pm140528.pdf; CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – červen 2014*, 8. 7. 2014. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7258/f3/pm140708.pdf.
- ¹²² ČSSD: *Stanovisko předsedy Senátu Parlamentu ČR Milana Štěcha k aktuálnímu vývoji na Ukrajině*, 19. 2. 2014. On-line: www.cssd.cz/aktualne/nazory-a-komentare/stanovisko-predsedy-senatu-k-vyvoji-na-ukrajine/.
- ¹²³ CVVM: *Občané o vztazích ČR s některými zeměmi – leden 2015*. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7344/f3/pm150223.pdf.
- ¹²⁴ CVVM: *Bezpečnostní rizika pro Českou republiku podle veřejnosti – listopad 2014*. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7310/f3/ov141203.pdf.
- ¹²⁵ Podle metodiky CVVM celkový součet představoval 300 %.
- ¹²⁶ CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – říjen–listopad 2014*. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7296/f3/pm141128.pdf.
- ¹²⁷ Klípa, Ondřej: *Rozhovor s Yanou Leontiyevou*, 28. 6. 2014. On-line: migraceonline.cz/cz/e-knihovna/kdo-z-nich-podporil-ukrajinu.
- ¹²⁸ ČSÚ: *Cizinci v ČR 2013. Kapitola 1: Demografické aspekty života cizinců*. Novější data nejsou k dispozici. On-line: [www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/2E003C73A9/\\$File/141413_k1CJ.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/2E003C73A9/$File/141413_k1CJ.pdf).
- ¹²⁹ CVVM: *Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR*, 6. 3. 2015. On-line: cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7352/f3/ov150306.pdf.